

תורה אור • פרשת יתרו • מאמר 4

משה ידבר כו'

”משה ידבר”

אברהם גילה את ה' באמצעות אהבתו, יראתו וחסדו שלו, שהוסיפו אור למעלה, אך הגיעו למטה רק במידה מועטה. משה, באמצעות הביטול והתורה, חכמתו של ה' עצמו, המשיך את אור אין סוף שמעל להשתלשלות אל העולם התחתון ביותר, ומלכות "עונה" בכך שהיא מתהפכת, עד שהעולמות התחתונים נעשים אצילות.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/yisro/4

הנקודה

אברהם גילה את ה' באמצעות אהבתו, יראתו וחסדו שלו, שהוסיפו אור למעלה, אך הגיעו למטה רק במידה מועטה. משה, באמצעות הביטול והתורה, חכמתו של ה' עצמו, המשיך את אור אין סוף שמעל להשתלשלות אל העולם התחתון ביותר, ומלכות "עונה" בכך שהיא מתהפכת, עד שהעולמות התחתונים נעשים אצילות.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

"משה ידבר, והאלקים יענו בקול". המאמר מתאר תחילה את אברהם, איש החסד והמים. כשם שחלב מגדל תינוק, חסדו הגדיל את האורות והכלים למעלה, ועל ידי שקרא בשם הוי', לימד אמונה וגמל חסדים החל לגלות את ה' בעולמות התחתונים, שנותרו בהסתר. אהבה ויראה המתעוררות למטה, בתוך גוף, ממשיכות אור חדש העולה על אור המלאכים. אך ההמשכה של אברהם עברה תמיד דרך אהבתו ויראתו שלו, ורק מעט ממנה הגיע למטה. משה, ששורשו בחסד נעלה יותר, ב"שמטה הראשונה", המשיך מלמעלה מן ההשתלשלות, במקום שבו הרוחני והגשמי שווים. באמצעות הביטול שלו ובאמצעות התורה, חכמתו של ה', המשיך את אור אין סוף אפילו לעשיה ולמצוות המעשיות שבה: התורה כאור פנימי והמצוות כאור מקיף, אש המכלה את הנפש הבהמית. "האלקים יענו" פירושו שמלכות מגיבה בכך שהיא מתהפכת ונעשית אצילות. כך ה' "לומד כנגדו", ומה שכל אחד ממשיך תלוי בביטול שלו.

מבנה

1	אברהם, איש המים	2-11
חסדו של אברהם, כמו מים וחלב, מגדיל את האורות והכלים למעלה. על ידי שקרא בשם הוי', לימד אמונה וגמל חסדים גילה את ה' למטה, אף שרק מעט מן השפע הגדול שנמשך מלמעלה הגיע לשם.		
2	אהבה ויראה העולות על המלאכים	4-31
עבודתו של אברהם הוסיפה אור באצילות. כפי שלימד המגיד, אהבה ויראה המתעוררות למטה ממשיכות אור חדש, שלפניו המלאכים מורידים את כנפיהם; ה"תפילין" של ה' מראות שהמשכת החכמה היא בשביל ישראל.		
3	משה, למעלה מן ההשתלשלות	6-51
משה, שמקורו בחסד נעלה יותר, בשמטה הראשונה, ממשיך מן המזלות, למעלה מן ההשתלשלות, במקום שבו הרוחני והגשמי שווים. באמצעות הביטול שלו הוא ממשיך את אור אין סוף לעשיה ולמצוותיה, כך ששום דבר בעולם הזה אינו מפסיק.		
4	תורה ומצוות: "משה ידבר"	9-71
תורה הנלמדת מתוך ביטול ממשיכה אור פנימי, והמצוות ממשיכות אור מקיף: מ"ה ובין, "אש אוכלה" של הוי' ואלקים. המשכה זו באמצעות התורה, ולא באמצעות אהבתו ויראתו של האדם, שורפת את הנפש הבהמית ומכינה את ההתהפכות העתידה של העולמות התחתונים.		
5	"והאלקים יענו"	12-101
אלקים היא מלכות של העולמות התחתונים, והיא עונה לתורה שנמשכה לתוכה בכך שהיא מתהפכת ונעשית אצילות. מקרא, משנה ותלמוד משויכים לעולמות בהתאם למידת ההמשכה שכל אחד מהם ממשיך.		

"הקדוש ברוך הוא לומד כנגדו" מתייחס למלכות, שבה התורה נמשכת מחדש. קול התורה הוא הכל הלב, ולכן מה שכל אדם ממשיך תלוי בביטול שלו.

מושגים

מוחין דיניקה מוחין דיניקה

שלב של צמיחה שבו שפע של אור מגדיל את הכלים, כשם שהיניקה מגדלת את איברי התינוק; זהו האופן של אברהם, חסד ומים.

שני סוגי חסד אית חסד ואית חסד

אברהם הוא החסד של אצילות; משה מושרש בחסד נעלה יותר, ב"מים" של השמטה הראשונה.

השמטה הראשונה שמטה ראשונה

מחזור קוסמי קדום, שבעת אלפים שנה שלמות או, כפי שמוסבר בכתבי האריז"ל, עולם התוהו; שורש נשמתו של משה.

למעלה מן ההשתלשלות למעלה מן ההשתלשלות

המדרגה שבה אין שום דבר משתווה לה, ולכן הרוחני והגשמי שווים; משם יכול היה משה להמשיך אלקות אפילו אל הגשמיות.

מ"ה: ביטול בחי' מ"ה בטול

הביטול של משה, "מה אנחנו", שבזכותו העולם הזה אינו מהווה הפסק, ואור אין סוף מגיע לעשיה.

מ"ה וב"ן מ"ה וב"ן

שם הוי' במילוי של ארבעים וחמש ובמילוי של חמישים ושתיים: האור הפנימי שנמשך בלימוד התורה והאור המקיף שנמשך במצוות, הוי' ואלקים, "אש אוכלה".

התהפכות אתהפכא

המענה של מלכות להמשכה: בריאה, יצירה ועשיה נהפכות לאצילות, בשלמות לעתיד לבוא.

קטע 1 • 11-2

אברהם, איש המים

1 משה ידבר^{1,2} כו'. הנה³ אברהם איש החסד ומים. זכור אב כו'. מים מגדלין כמו חלב שמגדל את הולד "משה ידבר" וכו'. והנה אברהם הוא איש החסד והמים: "זכור אב" וכו'. המים מצמיחים [דברים], כמו החלב שמגדל את התינוק,

המאמר פותח בפסוק ממעמד מתן תורה: "משה ידבר והאלקים יענו בקול", והוא יבואר בפסקאות 8-13. תחילה הוא עוסק באברהם, שמידתו חסד וסמלו מים: "זכור אב" פותח את הבית העוסק באברהם בתפילה על הגשם, המזכירה אותו כמי ש"נמשך אחריו כמים". המים מצמיחים דברים, כשם שהחלב מגדל תינוק.

והיינו מוחין דיניקה שע"י היניקה מתגדלין אברי הולד והיינו העלאת אורות בכלים שע"י רבוי אורות נעשה הגדלת הכלים⁴ חסד שבחסד גבוי שבחסד כו' והתכללות חו"ג כו'.

וזוהי בחינת מוחין דיניקה, שכן באמצעות היניקה גדלות איברי התינוק. וזהו העלאת אורות בכלים: ריבוי האורות גורם לגדילת הכלים — חסד שבחסד, גבורה שבחסד וכו' — ולהתכללות חסד וגבורה זה בזה וכו'.

במונחי הקבלה, גדילה זו היא השלב המכונה "מוחין דיניקה": כשם שהיניקה מגדלת את איברי התינוק, כך שפע של אור אלוקי הנכנס לכלים — הצורות המחזיקות ומבטאות אותו — גורם לכלים עצמם לגדול. הגדילה ניכרת בחלוקה הפנימית שלהם, חסד שבחסד, גבורה שבחסד וכן הלאה, וכן בכך שחסד וגבורה נכללים זה בזה.

כי הנה ויקרא אברהם בשם^{5,6} ה' אל עולם שקרא והמשיך שם הוי' בעולם שיהיה גלוי.

שהרי נאמר: "ויקרא אברהם בשם הוי' אל עולם" — הוא קרא והמשיך את שם הוי' אל העולם, כדי שיהיה גלוי.

תפקידו של אברהם היה לגלות את ה' בעולם. עליו נאמר שהוא "קרא בשם הוי' אל עולם", ואדמו"ר הזקן מפרש את "קרא" במשמעות של "המשיך": אברהם המשיך את שם הוי' אל העולם, כדי שיתגלה בו בגלוי.

לפי שבסדר השתלשלות עולמות הרי אמר לעולמו די ורק עולמות עליונים היה בהם גלוי ולמטה היה העלם.

משום שבסדר השתלשלות העולמות נאמר: "לעולמו די", ורק בעולמות העליונים הייתה התגלות, ואילו למטה היה העלם.

הדבר נצרך משום שבתהליך ירידת העולמות שלב אחר שלב הציב ה' גבול — כלשון חז"ל, אמר לעולמו: "די". רק בעולמות העליונים הייתה התגלות גלויה; בעולמות התחתונים נותר העלם.

2 ואברהם המשיך שיהיה גלוי גם למטה ע"י שקרא בשם הוי' ואת הנפש אשר עשו בחרן⁷ שיי"ח כו'

ואברהם המשיך [את הגילוי] למטה, כך שיהיה גלוי גם למטה, באמצעות קריאה בשם הוי', וכן באמצעות "הנפשות אשר עשו בחרן" — שיי"ח כו',

אברהם הוריד את הגילוי לעולם התחתון בכמה דרכים. הוא קרא בשם ה', והביא אנשים לאמונה: "הנפשות אשר עשו בחרן". האותיות הבאות, שיי"ח, מציינות ככל הנראה את המספר 318, המספר שהתורה נותנת (בראשית יד, יד) לאנשי ביתו המאומנים של אברהם, שהכתוב מצרף לנפשות האלה.

ליטע אמונה בלכם כו' וגמ"ח ויטע אשל⁸ כו'. אך כ"ז אינו לפי ערך עשיה שלמעלה כי כדי להמשיך למטה הוצרך להמשיך מלמעלה.⁹

לנטוע אמונה בלכם כו', וכן לגמול חסד: "ויטע אשל" וכו'. אולם כל זה אינו עומד ביחס למעלה של העשייה שלמעלה, שכן כדי להמשיך למטה היה עליו להמשיך מלמעלה.

הוא נטע אמונה בלכם וגמל חסד, והכתוב קושר זאת לאשל שנטע בבאר שבע. ובכל זאת, מה שהגיע למטה היה מעט לעומת מה שהיה צריך להתרחש למעלה: כדי להוריד אפילו גילוי מועט לכאן, היה צורך להמשיך מלמעלה שפע גדול, כך שלאחר שירד בכל העולמות, יגיע מעט גם למטה.

קטע 2 • 311-4

אהבה ויראה העולות על המלאכים

3 ועי"ז היה תוספת אורות באצי' וכמו ויעש דוד שם¹⁰ שהשמות שאינן נמחקין הם חיות המדות אל אלקים כו' חסד וחסד שבחסד כו' ע"י הלוח ונסוע¹¹ רצוא ושוב¹² ועי" גמ"ח כו'.

ובאמצעות זאת נוספו אורות באצילות, וכמו "ודוד עשה שם": השמות שאינם נמחקים הם החיות של המדות — אל, אלקים וכו'; חסד וחסד שבחסד וכו' — באמצעות "הלוח ונסוע", "רצוא ושוב", ובאמצעות מעשי חסד וכו'.

גם עבודתו של אברהם למטה הוסיפה אור באצילות, העולם העליון ביותר. הטקסט משווה זאת ל"ודוד עשה שם", הנקרא כאילו דוד "עשה" שמות אלוקים: השמות שעל פי ההלכה אסור למוחקם, כגון אל ואלקים, הם החיות של המדות האלוניות, ולכן הוספה בהם היא הוספת אור. אברהם פעל זאת באמצעות "הלוח ונסוע" שלו, שהטקסט מכנה "רצוא ושוב" — התנועה שיחזקאל ראה בחיות המרכבה — וכן באמצעות מעשי החסד שלו, שהוסיפו חסד וחסד שבחסד.

וכמו שאמר מורי הה"מ ז"ל ע"פ בעמדם תרפינה כנפיהם.¹³ בעמדם בתפלה המלאכים מרפים אהוי"ר¹⁴ שלהם שנופלים ממדרגתם לגבי המשכות אהוי"ר שלמטה.

וכפי שאמר מורי המגיד, זכרוננו לברכה, על [הפסוק] "בעמדם תרפינה כנפיהם": כאשר הם עומדים בתפילה, המלאכים מרפים את אהבתם ויראתם, משום שהם יורדים ממדרגתם לעומת המשכות אהבה ויראה שלמטה.

אדמו"ר הזקן מביא תורה של רבו, המגיד ממזריטש, על דברי יחזקאל "בעמדם תרפינה כנפיהם". כאשר בני אדם עומדים בתפילה, המלאכים "מרפים" את כנפיהם — את אהבתם ויראתם — משום שלעומת האהבה והיראה הנמשכות מלמטה, המלאכים יורדים ממדרגתם.

4 ולכאורה אינו מובן הרי היראה שלמטה היא מגושמת ומלובשת בגוף כו' אלא על ידי שממשיכין אור חדש

לכאורה הדבר אינו מובן: הרי היראה שלמטה היא גשמית ומלובשת בגוף וכו'. אלא הדבר נעשה על ידי המשכת אור חדש,

אדמו"ר הזקן שואל כיצד ייתכן הדבר: יראתו של האדם היא גשמית ומלובשת בגוף, ולכן כיצד היא יכולה לעלות על יראת המלאכים? התשובה היא שהאדם ממשיך אור חדש.

כי מה שמעורר אהוי"ר שלא היה מקודם הרי ממשיך מלמעלה והמשכה זו היא באה דרך השתלשלות דרך עולם המלאכים וכאשר באה המשכת יראה זו מלמעלה אזי תרפינה כנפיהם לפי שהיא להם אור חדש.

שכן כאשר מעוררים אהבה ויראה שלא היו קיימות קודם לכן, ממשיכים אותן מלמעלה; המשכה זו עוברת דרך השתלשלות, דרך עולם המלאכים. וכאשר המשכת יראה זו באה מלמעלה, אזי "תרפינה כנפיהם", מפני שהיא אור חדש עבורם.

כאשר אדם מעורר אהבה ויראה שלא היו בו קודם לכן, הוא ממשיך אותן מלמעלה. השפע יורד דרך השתלשלות ועובר בעולם המלאכים. מאחר שזהו אור חדש עבורם, המלאכים "מרפים את כנפיהם".

וכך המשיך אברהם למעלה הגדלת האורות בכלים (טפ"ט פ"א כי ט' ספירות הן מחכמה ולמטה וג"פ פ"א רמ"ג וה"ח רמ"ח) הקב"ה רופא חולים כי כל עילה דבוק בעילתו

וכך המשיך אברהם למעלה את הגדלת האורות בכלים (תשע פעמים תשע הן שמונים ואחת, שכן הספירות מחכמה ולמטה הן תשע; ושלוש פעמים שמונים ואחת הן 243; ועם חמשת החסדים מתקבל 248). הקדוש ברוך הוא מרפא את החולים, שכן כל עילה דבוק בעילתה,

באותו אופן גרם אברהם להגדלת האורות בתוך הכלים למעלה. הסוגריים מפרטים את החשבון: תשע ספירות מחכמה ולמטה, כפול תשע, הן 81; שלוש פעמים 81 הן 243, הגימטריה של אברהם; בצירוף חמשת החסדים מתקבל 248, הגימטריה של אברהם. בהמשך נאמר שהקב"ה מרפא את החולים: בדרך כלל כל עילה דבוק בעילתה, ולכן דבר אינו נפרד ממקורו.

אך אני ישינה¹⁵ בגלותא ולכן היא חולת אהבה מחמת ההעלם וההסתר והמשכת הגלוי היא הרפואה והקב"ה מניח תפלין¹⁶ להיות חכמה

אבל "אני ישנה" בגלות, ולכן היא "חולת אהבה" מחמת ההעלם וההסתר; המשכת הגלוי היא הרפואה. ו"הקדוש ברוך הוא מניח תפלין", כדי להיות בחינת חכמה,

בגלות אומרת כלת שיר השירים "אני ישנה", ולכן היא "חולת אהבה": הסתר האלקות גורם לה לחלות מרוב געגועים, והמשכת הגלוי מרפאת אותה. מאמר הגמרא שהקב"ה "מניח תפלין" מתפרש כמצב שבו הקב"ה נעשה, כביכול, חכמה — המקור המשפיע.

כי כלם בחכמה עשית¹⁷ בחי עשיה כדי להיות בחי חכמה דהיינו להיות משפיע ההשפעה מניח תפלין לשון התקשרות והתחברות מלמעלה למטה ולכן מה כתיב בהו מי גוי גדול¹⁸ כו'.

שכן "כולם בחכמה עשית": בחינת עשיה, כדי שתהיה בחינת חכמה, כלומר, כדי שתשפיע את השפע. "מניח תפלין" הוא לשון של קשירה וחיבור מלמעלה למטה. ולכן, מה כתוב בהן? "מי גוי גדול" וכו'.

הפסוק "כולם בחכמה עשית" נדרש כך: בחינת עשיה נעשתה כדי שהחכמה תהיה מקור המשפיע את השפע לתוכה. זוהי משמעות "מניח תפלין", שכן התפלין מבטאות קשירה וחיבור מלמעלה למטה. הגמרא שואלת מה כתוב בתפלין של הקב"ה, ומשיבה בפסוקים המשבחים את ישראל, כגון "מי גוי גדול".

כי עיקר השפעת החכמה¹⁹ היא בשביל ישראל להמשיך בהם בחי חכמה בנשמתם כי מלאך הוא שליח. שבו וע"י נשפע שפע החכמה אבל עיקר תכלית המכוון הוא בשביל ישראל.

שכן עיקר השפעת החכמה הוא בשביל ישראל, כדי להמשיך בהם, בנשמותיהם, את בחינת החכמה. המלאך הוא שליח, שבו ועל ידו מושפע שפע החכמה, אך עיקר התכלית המכוונת היא בשביל ישראל.

מכאן שהחכמה מושפעת בראש ובראשונה בשביל ישראל, כדי להמשיך חכמה בנשמותיהם. המלאכים אינם אלא שליחים, שדרכם עובר השפע; תכליתו היא ישראל.

קטע 3 • 51-6

משה, למעלה מן ההשתלשלות

5 והנה כל זה הוא ענין אברהם. אבל משה רבינו ע"ה המשיך גם למטה בבי"ע והיינו כי אברהם הוא חסד דאצי אבל אית חסד ואית חסד²⁰ כו'.

והנה כל זה הוא ענינו של אברהם. אבל משה רבנו, עליו השלום, המשיך גם למטה, אל [העולמות של] בריאה, יצירה ועשיה. כלומר, אברהם הוא החסד של עולם האצילות, אבל י"ש חסד ויש חסד" וכו'.

כל זה היה עבודתו של אברהם. משה הלך רחוק יותר והמשיך אלוקות גם אל שלושת העולמות התחתונים: בריאה, יצירה ועשיה. אברהם הוא החסד של אצילות, אך הוזהר מבחין בין שני סוגי חסד, חסד עליון וחסד תחתון.

ומשה²¹ כי מן המים²² כו' שמטה ראשונה²³ (ויש בזה דעות אם שמטה שלימה שבע אלפין שנין או עולם התהו נקרא²⁴ שמטה כמבואר בכהאריז"ל) אלא שנמשך למטה בעולם האצי

ומשה — "כי מן המים" וכו' — [הוא] מהשמיטה הראשונה (ויש דעות בעניין זה: אם הייתה זו שמיטה שלמה בת שבעת אלפים שנה, או שעולם התהו נקרא שמיטה, כפי שמבואר בכתבי האריז"ל), אלא שהוא נמשך למטה, אל עולם האצילות.

החסד העליון של משה נרמז בשמו, שניתן לו "כי מן המים משיתיהו". המים האלה הם "השמיטה הראשונה", מחזור קוסמי קדום; ההערה שבסוגריים מביאה את הדעות: שמחזור שלם נמשך שבעת אלפים שנה, או, כפי שמבואר בכתבי האריז"ל, שעולם התהו נקרא שמיטה. נשמת משה מושרשת שם, ורק נמשכה למטה אל האצילות.

ולכן המשיך ויקרא הוי"ה הוי"ה דקאי על משה שהוא קרא והמשיך ממזלות להיות אבא דאצי שאבא יונק ממזל החי^{25,26} כו'.

ולכן המשיך: "ויקרא הוי"ה הוי"ה", שהכוונה למשה, שהוא קרא והמשיך מהמזלות, כדי להיות אבא של האצילות, שהרי אבא יונק מהמזל השמיני וכו'.

כך יכול היה משה להמשיך ממקור גבוה עוד יותר. הפסוק "ויקרא הוי"ה הוי"ה", הפותח את שלוש עשרה מידות הרחמים, נדרש כמשה הקורא וממשיך מן המזלות — מקורות השפע שב"זקן" של אריך אנפין — את האור שנעשה אבא, החכמה של האצילות. כפי שמוסבר בעץ חיים, אבא יונק מהמזל העליון, התיקון השמיני, הנקרא "נוצר חסד".

והיינו מלמעלה מן ההשתלשלות²⁷ כידוע ענין ההשתלשלות ד"מ שמחכמה נעשה הבנה ומדות וממדות מחשבה כו'.

והיינו מלמעלה מהשתלשלות, כידוע ענין ההשתלשלות: דרך משל, מחכמה נעשות הבנה ומדות, ומהמדות — מחשבה וכו'.

השפע הזה מגיע מלמעלה מכל שרשרת ההשתלשלות. בתוך ההשתלשלות, כל דרגה מתפתחת מן הדרגה שמעליה; כך, אצל אדם, החכמה מולידה הבנה ורגש, והרגש מוליד מחשבה, וכן הלאה.

והרי לפ"ע ההשתלשלות רחוק הוא רוחניות מגשמיות כמו מעשה גשמי נגד דבור רוחני אבל למעלה מן ההשתלשלות אין ערוך כו' ורוחניות וגשמיות שוים ממש.

והרי ביחס להשתלשלות, הרוחניות רחוקה מהגשמיות, כמו מעשה גשמי לעומת דיבור רוחני. אבל למעלה מהשתלשלות אין ערוך וכו', והרוחניות והגשמיות שוות ממש.

בתוך שרשרת ההשתלשלות הרוחני רחוק מהגשמי, כפי שמעשה גשמי רחוק מדיבור רוחני. למעלה מההשתלשלות אין שום דבר משתווה לה', ולכן הרוחני והגשמי שווים ממש לפניו; משום כך יכול היה משה להגיע גם אל העולם הגשמי.

6 והמשיך זה משה ע"י בחי' מ"ה בטול כמ"ש כי אל דעות²⁸ ה' ב' דעות שמלמטה למעלה שוה כמו מלמעלה למטה שאינו תופס מקום.

ומשה המשיך זאת באמצעות בחינת מ"ה — "מה", ביטול, כמו שכתוב: "כי אל דעות ה'" — שתי דעות: זו שמלמטה למעלה שווה לזו שמלמעלה למטה, משום שאינה תופסת מקום.

משה המשיך זאת באמצעות הביטול שלו, הנקרא מ"ה — "מה", בעקבות דבריו "ונחנו מה"; מ"ה הוא גם שם בן מ"ה, כפי שיוסבר בפסקה 7. בפסוק ה' נקרא "אל דעות", בלשון רבים: יש שתי נקודות מבט, מלמטה כלפי מעלה ומלמעלה כלפי מטה, ובעיני ה' הן שוות, מפני שמה שלמטה אינו תופס מקום לפניו.

ולכן המשיך אוא"ס גם בעשיה ומצות מעשיות תרומות מעשרות כנודע ענין אופן בתוך אופן שהעליון מקיף למטה יותר ומורגש ונראה זה באופנים שבעשיה.

לכן הוא המשיך את אור אין סוף גם לעולם העשיה ולמצוות מעשיות — תרומות [ו] מעשרות — כידוע בעניין "אופן בתוך אופן": העליון מקיף למטה יותר, והדבר מורגש ונראה באופנים שבעשיה.

לכן משה היה יכול להמשיך את אור אין סוף לעשיה ולמצוות שמקיימים באמצעות דברים גשמיים, כגון הפרשת תרומה ומעשרות מן התבואה. הדימוי הוא "אופן בתוך אופן" שבחזון יחזקאל: האופן העליון, החיצוני, מקיף ומגיע למטה יותר, ואפשר לחוש ולראות זאת באופנים שבעשיה.

אבל כך הוא ג"כ למעלה מעלה וע"י בטול זה נעשה ולא תחללו²⁹ כו' שאינו מפסיק העוה"ז כלום מאחר דכולא קמיה כלא ולפני בריאת העולמות ולאחר ימות עולם שאין שם מפסיק כו'

אבל כך הוא גם למעלה מעלה. ובאמצעות כיטול זה מתקיים "ולא תחללו" וגו': העולם הזה אינו מפסיק כלל, שכן "כולא קמיה כלא", וכמו שהיה לפני בריאת העולמות ולאחר ימות עולם, שאין שם דבר שמפסיק וגו'.

כך הוא גם בעולמות העליונים ביותר. באמצעות הכיטול הזה מתקיים "ולא תחללו": המילה "תחללו" קשורה למילה "חלל", מקום ריק, והעולם הזה אינו מהווה הפסק כלל, שכן "כולא קמיה כלא" — הכול נחשב לפניו כאין. כך גם לפני בריאת העולמות, או לאחר "ימות עולם", אין דבר שמפסיק.

ובבטול זה למד רב יהודה אימתא דמארי עליה³⁰ אין זה ילוד אשה כו'. ולכן היה פטור מתפלה כו'.

ובכיטול זה למד רב יהודה: "אימתא דמאריה עליה" — אימת רבו עליו; "אין זה ילוד אשה" וגו'. לכן היה פטור מתפילה וגו'.

רב יהודה, מחכמי התלמוד, למד מתוך כיטול כזה: בתלמוד נאמר "אימתא דמאריה עליה", ואילו רבו שמואל אמר עליו: "אין זה ילוד אשה". משום שלימודו היה במדרגה זו, נאמר בהמשך שהיה פטור מתפילה.

קטע 4 • 71-9

תורה ומצוות: "משה ידבר"

7 והנה ע"י לימוד התורה בבטול זה ממשיך פנימית וע"י מצות מקיפים ולבושים והם בחי' מ"ה וב"ן.

והנה, באמצעות לימוד התורה בכיטול זה ממשיכים את הפנימיות, ואילו באמצעות המצוות ממשיכים את המקיפים והלבושים; ואלה הן בחינות מ"ה וב"ן.

לימוד תורה מתוך כיטול כזה ממשיך את האלוקות פנימה, כאור פנימי, ואילו המצוות ממשיכות אותה כאורות מקיפים וכלבושים. אלה מקבילים למ"ה ולב"ן, שתי דרכים של מילוי אותיות שם הוי', שסכומיהן 45 ו-52.

וזהו כי הווי אלקיך הווי מ"ה אלקיך ב"ן אש אוכלה כמשל הנותן אש סביב הכלי ובתוכה כו' ודי"ל:³¹

וזהו [פירוש] "כי הווי אלקיך" — הווי הוא מ"ה, ו"אלקיך" הוא ב"ן — "אש אוכלה", כמו במשל של מי שמניח אש סביב כלי ובתוכו כו', והדברים מוכנים למי שמתבונן.

זהו פירוש הפסוק "כי הווי אלקיך אש אוכלה": הווי הוא מ"ה, האור הפנימי של התורה, ו"אלקיך" (אלקים) הוא ב"ן, האור המקיף של המצוות. יחד הם כמו אש המונחת גם סביב כלי וגם בתוכו, ושורפת מבפנים ומבחוץ, כפי שיוסבר בפסקה 9.

8 וזהו משה ידבר מלמעלה למטה ע"י בחי' מ"ה³² בטול הוא המשכת אור א"ס גם בבחי' עשיה כי הגם שגם אברהם היה הולך ונסוע.

וזהו [פירוש] "משה היה מדבר": מלמעלה למטה, באמצעות בחינת מ"ה — ביטול, שממשיך את אור אין סוף גם בבחינת עשיה. ואף שאברהם היה גם הוא "הולך ונסוע",

כעת מוסבר הפסוק הפותח. "משה היה מדבר" פירושו המשכה מלמעלה למטה, באמצעות הביטול של משה (מ"ה), הממשיך את אור אין סוף גם לעשיה. גם אברהם עבד את ה' באמצעות "הליכה ונסיעה".

אך היינו בהאוי"ר שלו והגם שאח"כ המשיך מלמעלה. אבל הכל דרך אוי"ר שלו משא"כ ע"י התורה שהיא חכמתו ית' כו'.

אלא שעבודתו הייתה באמצעות האהבה והיראה שלו; ואף שלאחר מכן המשיך מלמעלה, הכול נעשה בדרך האהבה והיראה שלו. לא כן באמצעות התורה, שהיא חכמתו יתברך וכו'.

אך עבודתו של אברהם באה באמצעות האהבה והיראה שלו, וגם כשהמשיך לאחר מכן מלמעלה, הכול עבר דרך האהבה והיראה שלו. ההמשכה של משה שונה, משום שהיא באה באמצעות התורה, שהיא חכמתו של הקב"ה.

9 וכח זה של התורה ומצות הוא נמשך גם למטה להיות אש אוכלה מבית ומבחוץ לכלות ולשרוף את נה"ב

וכוח זה של התורה והמצוות נמשך גם למטה, כדי להיות "אש אוכלה" מבפנים ומבחוץ, לכלות ולשרוף את הנפש הבהמית,

כוחם של התורה והמצוות מגיע גם לכאן למטה, כאש אוכלת מבפנים ומבחוץ, כדי לשרוף ולכלות את הנפש הבהמית.

כי כל עיקר המשכה הוא בשביל שיקויים לעתיד עתידים צדיקים³³ שיאמרו לפנייהם קדוש שיתהפך בי"ע לאצילות

כי כל עיקרה של המשכה הוא כדי שלעתיד לבוא יתקיים המאמר: "עתידים צדיקים שיאמרו לפנייהם קדוש" — שהעולמות בריאה, יצירה ועשיה יתהפכו לאצילות.

כל מטרתה של המשכה זו היא העתיד, כאשר יתקיים מאמר חז"ל שלפני הצדיקים יאמרו "קדוש", כפי שאומרים לפני ה'. אז יתהפכו בריאה, יצירה ועשיה לאצילות.

כי שמים כעשן נמלחו³⁴ כו' שמים חדשים וארץ חדשה.³⁵ שמים חדשים רזין דאורייתא כו'. דהיינו שלא יהי פנימית ומקיפים דבי"ע כ"א דאצי".

שהרי "שמים כעשן נמלחו" וכו', "שמים חדשים וארץ חדשה". "שמים חדשים" הם רזי התורה וכו'. כלומר, הפנימיות והמקיפים לא יהיו של בריאה, יצירה ועשיה, אלא של אצילות.

ישעיהו מנבא כי "שמים כעשן נמלחו" וכי ה' יברא "שמים חדשים וארץ חדשה", ו"שמים חדשים" הם רזי התורה. הפנימיות והאורות המקיפים יהיו אז של אצילות ולא של העולמות התחתונים.

קטע 5 • 101-12

"והאלקים יעננו"

10 וזהו והאלהים יעננו³⁶ אלהים לי שררה כמ"ש בתניא בחינוך קטן. היינו מלכות דבי"ע שם הוא המשכת

התורה זרעים חסד דנוק' כו'. יעננו לשון עונה הוא כמארז"ל עונה אחריהן מה שהן³⁷ אומרים כו'.

וזהו [פירוש] "והאלקים יעננו": אלקים הוא לשון שלטון, כפי שנכתב בתניא, ב"חינוך קטן". כלומר, מלכות של בריאה, יצירה ועשיה; שם נמשכת התורה: זרעים — החסד של נוקבא, וכן הלאה. "יעננו" הוא לשון של מענה, כפי שאמרו חז"ל: "עונה אחריהן מה שהן אומרים", וכן הלאה.

כעת מתבאר החלק השני של הפסוק, "והאלקים יעננו". אלקים מציין שלטון, כפי שמציין אדמו"ר הזקן, בהפניה לחלק בתניא הנקרא "חינוך קטן". כאן הכוונה למלכות של העולמות התחתונים, שאליה נמשכת התורה: סדרי המשנה מקבילים למדות של המלכות, וסדר זרעים, הראשון שבהם, הוא החסד של נוקבא. "יעננו" פירושו מענה, כמו בהלכה שבמשנה: מי שאינו יכול לצאת ידי חובתו בקריאת ההלל מפי אחרים "עונה אחריהן מה שהן אומרים".

11 וענין יעננו שכשם שממשיך בחי' משה בחי' בטול בבחי' ולא תחללו כו' להיות המשכת אור א"ס במלכות דבי"ע כך עונה בחי' המלכות להיות אתהפכא דבי"ע ג"כ להיות מבי"ע אצילות. שכל התורה היא המשכה במלכות.

ופירוש "יעננו" הוא: כשם שהבחינה של משה, בחינת הביטול, ממשיכה בדרגה של "ולא תחללו" וכו', כך שאור אין סוף נמשך למלכות של בריאה, יצירה ועשיה — כך מלכות משיבה, ופועלת שגם בריאה, יצירה ועשיה יתהפכו ויהיו לאצילות. שהרי כל התורה היא המשכה במלכות.

"יעננו" פירושו תגובה מלמטה, המקבילה להמשכה מלמעלה. הביטול של משה, שאינו מותיר "חלל" — "ולא תחללו" — ממשיך את אור אין סוף למלכות של בריאה, יצירה ועשיה; מלכות משיבה בכך שהיא מתהפכת, עד שהעולמות התחתונים עצמם נעשים אצילות. הדבר אפשרי מפני שכל התורה היא המשכה במלכות.

12 ולכן אמרו תלמוד בבריאה³⁸ ומשנה ביצירה ומקרא בעשי. ולכאורה אינו מובן והלא מקרא יותר נעלה.

לכן אמרו: תלמוד בבריאה, משנה ביצירה ומקרא בעשיה. ולכאורה הדבר אינו מובן: וכי המקרא אינו נעלה יותר?

המקובלים לימדו שהתלמוד הוא בבריאה, המשנה ביצירה והמקרא בעשיה. לכאורה הסדר הפוך, שהרי המקרא הוא הנעלה מבין השלושה.

אלא דקאי על המשכה שבמקרא ממשיך עד עשיה. ובתלמוד אינו ממשיך רק עד הבריאה. וכשם שממשיך במלכות בתלמוד במלכות דבריאה כך כו'.

אלא שהדברים מתייחסים להמשכה: באמצעות המקרא ממשיכים עד לעשיה, ואילו באמצעות התלמוד ממשיכים רק עד לבריאה. וכשם שממשיכים אל המלכות — באמצעות התלמוד, אל המלכות של בריאה — כך גם הלאה, וכן הלאה.

התשובה היא שהמאמר מתייחס למידת ההמשכה של כל חלק בתורה, ולא למעלתו. המקרא ממשיך עד לעשיה, ואילו התלמוד ממשיך רק עד לבריאה; וכשם שהתלמוד ממשיך אל המלכות של בריאה, כך גם לגבי שאר החלקים.

קטע 6 • 131

ה' לומד כנגדו

13 וזהו הקב"ה שונה כנגדו.^{39,40} דהקב"ה נקי מלכות ג"כ שהוא ברוך ונמשך למטה במלכות ושונה כנגדו היא התורה שממשיך בה

וזהו [פירוש] "הקדוש ברוך הוא שונה כנגדו". שכן "הקדוש ברוך הוא" נקרא גם מלכות, משום שהוא מתברך ונמשך למטה אל המלכות; ו"שונה כנגדו" היא התורה שהוא ממשיך לתוכה,

כך מתבאר גם מאמר תנא דבי אליהו, שכאשר תלמיד חכם לומד, "הקדוש ברוך הוא שונה כנגדו". "הקדוש ברוך הוא" יכול לציין את המלכות, משום ש"ברוך" מרמז על המשכה למטה; "שונה כנגדו" היא התורה שהתלמיד ממשיך אל המלכות.

דהיינו והאלקים יעננו דלמעלה לא שייך לומר שונה כנגדו שהרי כבר היתה שם התורה ואני הוי"ה לא שנית⁴¹ ומשם הוא ממשיך

כלומר, "והאלקים יעננו". שכן למעלה לא שייך לומר "שונה כנגדו", שהרי התורה כבר היתה שם, ו"אני הוי" לא שנית⁴²; ומשם הוא ממשיך,

זהו "והאלקים יעננו". למעלה אין לומר שה' "שונה כנגדו", שכן התורה כבר נמצאת שם, וכדברי הנביא: "אני הוי" לא שנית⁴³; משם התלמיד ממשיך. יש כאן קשר בין המילים: "שונה" מרמזת גם על שינוי, ואילו למעלה אין שינוי — "לא שנית⁴⁴".

אלא על המלכות שממשיך בה התורה שלא היה בה וע"ז אמרו שנעשו התחדשות הקב"ה שונה כנגדו כו'.

אלא שהדברים אמורים במלכות, שאליה הוא ממשיך את התורה שלא היתה בה קודם; ועל כך אמרו שנוצר חידוש: "הקדוש ברוך הוא שונה כנגדו" וכו'.

המאמר מוסב על המלכות, שהתלמיד ממשיך אליה תורה שלא היתה בה קודם. מכיוון שמתחולל שם דבר חדש, יכלו חז"ל לומר שהי' שונה כנגדו".

בקולו של משה⁴² קול הוא המשכה⁴³ מהבל הלב שלפי ערך בחי' הביטול כך הוא בחינת

"בקולו של משה": הקול הוא המשכה מהבל הלב, ולפי מידת בחינת הביטול כך היא בחינת

הגמרא מפרשת את "והאלקים יעננו בקול" כ"בקולו של משה". הקול מוציא החוצה את הבל הלב, ולכן מידת המשכה תלויה במידת הביטול של האדם.

ההמשכה שאינו דומה המשכת רב יהודה או רשב"י לדידן הגם שכולם לומדים צירופי אותיות ההם עצמם אעפ"כ ההמשכה היא משתנה לפי בטול כו' וד"ל:

ההמשכה. שכן ההמשכה של רב יהודה או של רבי שמעון בר יוחאי אינה דומה לשלנו: אף שכולם לומדים את אותם צירופי אותיות ממש, בכל זאת ההמשכה משתנה לפי מידת הביטול וכו'. וד"ל.

לכן ההמשכה של רב יהודה או של רבי שמעון בר יוחאי אינה דומה לשלנו. כולם לומדים את אותם צירופי אותיות, אך מה שכל אחד ממשיך משתנה בהתאם למידת הביטול שלו.

בעבודה

יש ללמוד תורה מתוך ביטול, שכן אף שכולם לומדים אותן אותיות, מה שאדם ממשיך תלוי בביטול שלו. אהבה ויראה המתעוררות בתפילה, אף שהן מלוכשות בגוף, ממשיכות אור חדש העולה על המלאכים, והתורה והמצוות הן אש מכפנים ומבחוץ, השורפת את הנפש הבהמית.

שאלות לשיחה

1. מדוע אהבה ויראה המתעוררות בתוך גוף עולות על אהבתם ויראתם של המלאכים?
2. במה שונה ההמשכה של משה באמצעות התורה מההמשכה של אברהם באמצעות אהבתו ויראתו שלו?
3. מה פירוש הדבר שלמעלה מן ההשתלשלות הרוחני והגשמי שווים, ומדוע הדבר מאפשר למשה להגיע אל המצוות המעשיות?
4. מדוע המקרא משויך לעשיה, העולם התחתון ביותר, אם הוא החלק הנעלה ביותר בתורה?
5. אם כולם לומדים את אותן אותיות התורה, מדוע ההמשכה שכל אחד ממשיך שונה?

הערות

פסוקה 1

1 משה ידבר

ההערה מפנה את הקורא להערות המקור של הרבי עצמו על מאמר זה, שנדפסו קודם לכן במהדורת קה"ת.
הערת קה"ת
ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. בכרך 1824 ז, ג בכותרת: ביאור.

2 משה ידבר

בהר סיני, כאשר קול השופר הלך והתחזק, "משה ידבר והאלקים יענו בקול". המאמר פותח במילים אלה ומבאר אותן החל מפסוקה 8.
Exodus 19:19 שמות י"ט:י"ט
וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְהַקוֹל הַקּוֹל:
And when the voice of the horn waxed louder and louder,
Moses spoke, and G-d answered him by a voice
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 כי הנה . . ועי' גמ"ח כו'

ההערה מפנה ל"אור התורה" על פרשת תרומה, עמוד 1525, לקטע "שמ"שהר"י" (קריאת אברהם בשם הוי') ועד "על ידי מעשי חסד" בפסוקה 3.
הערת קה"ת
ראה אוה"ת פי תרומה ע' איתקבה.

4 שעי' רבוי אורות נעשה הגדלת הכלים

ההערה מצטטת את המאמר: "כי כאשר הכלי הוא כלי לקבל את האור, הרי שעל ידי ריבוי האור שבכלי גדל הכלי. וזהו שעל ידי המצוות ממשיכים גילוי אור אין סוף, ועל ידי ריבוי האורות שבכלים גדלים הכלים".
הערת קה"ת
"דכאשר הכלי הוא כלי לקבל את האור, הנה עי' ריבוי האור בהכלי נעשה הגדלה בהכלי, והוא שעי' המצוות ממשיכים גילוי אוא"ס ועי' ריבוי האורות בהכלים נעשה הגדלת הכלים" — ד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ה.

5 ויקרא אברהם בשם ה' אל עולם

הערת קה"ת מפנה לGenesis 31:33 למילים האלה.
Genesis 31:33 בראשית ל"א:ל"ג
הערת קה"ת
בראשית לא, לג.

6 ויקרא אברהם בשם ה' אל עולם

בבאר שבע אברהם "נטע אשל, ויקרא שם בשם הוי' אל עולם". אדמו"ר הזקן מפרש את "ויקרא" כהמשכת שם הוי' למטה, כך שיתגלה בעולם. בהערה של קה"ת נדפס בראשית 31:33 — טעות דפוס במקום 21:33.
Genesis 21:33 בראשית כ"א:ל"ג
וַיֵּטַע אֲשֶׁל בְּכָאֵר שָׁבַע וַיִּקְרָא־שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם:
And Abraham planted a tamarisk-tree in Beer-sheba, and
called there on the name of the L-RD, the Everlasting G-d
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

7 ואת הנפש אשר עשו בחרן

אברהם יצא לכנען עם שרי, לוט ורכושם, "ואת הנפשות אשר עשו בחרן". אדמו"ר הזקן מונה נפשות אלה, שבלכן נטע אברהם אמונה, בין הדרכים שבהן גילה את ה' למטה.

Genesis 12:5 בראשית י"ב:ה'

וַיֵּקֶחַ אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַּחֲרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן:

And Abram took Sarai his wife, and Lot his brother's son, and all their substance that they had gathered, and the souls that they had gotten in Haran; and they went forth to go into the land of Canaan; and into the land of Canaan they came

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יב, ה.

8 ויטע אשל

"ויטע אשל בבאר שבע, ויקרא שם בשם הוי', אל עולם". כאן האשל מסמל את מעשי החסד של אברהם.

Genesis 21:33 בראשית כ"א:ל"ג

וַיֵּטַע אֲשֶׁל בְּכָאֵר שָׁבַע וַיִּקְרָא־שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם:

And Abraham planted a tamarisk-tree in Beer-sheba, and called there on the name of the L-RD, the Everlasting G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 אך כ"ז אינו לפי ערך עשי' . . להמשיך מלמעלה

ההערה מצטטת את הסבר אור התורה לשורה זו: כדי להמשיך מעט למטה, ההמשכה מלמעלה צריכה להיות גדולה מאוד, כך שלאחר הירידה בסדר ההשתלשלות תימשך גם למטה מעט בכל פעם.

הערת קה"ת

ור"ל שכדי להמשיך מעט למטה צ"ל למעלה ההמשכה רב בממד עד שאחר ההשתלשלות יומשך גם מעט מעט למטה. — אוה"ת פי נצבים ע' איתקבו.

פסוקה 3

10 ויעש דוד שם

"ודוד עשה שם בשוכו מהכות את ארם". אדמו"ר הזקן מפרש את "עשה שם" כעשיית שמות אלוקיים, כלומר, הוספת אור באצילות.

II Samuel 8:13 שמואל ב ח':י"ג

וַיַּעַשׂ דָּוִד שָׁם בְּשֹׁכּוֹ מִהַכּוֹתוֹ אֶת־אַרְם בְּגִיא־מֶלֶח שְׁמוֹנֶה עָשָׂר אֱלָף:

And David got him a name when he returned from smiting the Arameans in the Valley of Salt, even eighteen thousand men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-ב ח, יג.

Rab Abin b. Rab Adda said in the name of R. Isaac : Whence is it that the Holy One, blessed be He, lays Tefillin ? As it is said, "The L-rd hath sworn by His right hand, and by the arm of His strength" (Is. Ixii. 8). "By His right hand" means Torah ; as it is said, "At His right hand was a fiery law unto them" (Deut. xxxiii. 2); "by the arm of His strength" means ... Tefillin, as it is said, "The L-rd will give strength unto

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ו, א.

17 כולם בחכמה עשית

"מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית". אדמו"ר הזקן מפרש את "עשית" כמדרגת עשיה, המתהווה באמצעות חכמה, כדי שהחכמה תוכל להימשך לתוכה.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מַה־רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־מַחְכְּמָה עָשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ כְּנִגְנָה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

18 מי גוי גדול

"כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כהוי' אלקינו בכל קראנו אליו". זהו אחד הפסוקים שלפי דברי הגמרא כתובים בתפילין של ה', והוא מראה שהמשכת החכמה היא למען ישראל.

Deuteronomy 4:7 דברים ד':ז

כִּי מִי־גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר־לּוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו כֹּה־אֱלֹקֵינוּ בְּכָל־קְרָאנוּ אֵלָיו:

For what great nation is there, that hath G-d so nigh unto them, as the L-RD our G-d is whensoever we call upon Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, ז.

19 עיקר השפעת החכמה

במאמר השני של יתרו (68a), גילוי האלקות מתוך ההסתר נקרא ריפוי חולת האהבה של הנשמה, ותפילין של הקב"ה מתפרשות כחיבור אור אין סוף עם חכמה: מה כתוב בה? "ומי כעמך ישראל", שכן התפילין הן חיבור אור אין סוף עם ישראל, הנקראים "ראשית", בחינת חכמה.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל סט, א.

פסקה 4

20 אית חסד ואית חסד

על "כי גדול חסדך מעל השמים" אומר רבי יוסי: "יש חסד ויש חסד" — חסד עליון שלמעלה מהשמים וחסד תחתון. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להעמיד את שורשו העליון של משה מעל חסד דאצילות של אברהם.

Zohar I, 219a זח"א ריט, א

הערת קה"ת

זח"א ריט, א.

11 הלוח ונסוע

"ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה". הטקסט מביא את "הלוח ונסוע" של אברהם כביטוי לעבודה שבאמצעותה הוסיף אור למעלה.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט'

וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹחַ וַיִּנְסוּעַ הַנֶּגְבָה:

And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 רצוא ושוב

בחזון המרכבה של יחזקאל נאמר: "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק". הטקסט מקשר בין הרצוא ושוב הזה לבין "הלוח ונסוע" של אברהם.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':יד

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוּב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 וכמו שאמר מורי הה"מ ז"ל ע"פ בעמדם תרפינה כנפיהם

ההערה מציינת את המקום שבו מופיעה תורה זו של המגיד ב-Or Torah שלו (מהדורת Kehot), בעמוד 68a.

הערת קה"ת

אור"ת (הוצאת קה"ת) סח, א.

14 מרפים אהוי"ר

ההערה מפנה ל-Sefer HaMaamarim 5668, בסוף עמוד 224, לדיון במלאכים ש"מרפים" את אהבתם ויראתם.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תרס"ח ס"ע רכד.

פסקה 4

15 אני ישנה

"אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק". הטקסט מפרש את "אני ישנה" כגלות, שההסתר שבה מותיר אותה "חולת אהבה".

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה':ב'

אֲנִי יְשֻׁנָּה וְלִבִּי עֵר קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק פֶּתַח־לִי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנָתִי תַמָּתִי שְׂרָאשִׁי נִמְלֶאֱטֵל קְצוּצֹתִי רְסִיסֵי לִילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 והקב"ה מניח תפילין

רבי אבין בר רב אדא מביא בשם רבי יצחק שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין; הגמרא שואלת אחר כך מה כתוב בהן, ומשיבה בפסוקים המשבחים את ישראל, ובהם "כי מי גוי גדול". אדמו"ר הזקן מסביר שתפילין של ה' הן חכמה הקשורה לעולם מלמעלה, למען ישראל.

Berakhot 6a:17-18 ברכות ו' א:י"ז-י"ח

אָמַר רַבִּי אֲבִין בַּר רַבִּי אָדָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַנִּיז שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ תְּפִלִּין שְׁנֵאמַר: "נִשְׁבַּע ה' בְּיָמֵינוּ וּבְזֵרוּעַ עֲזוֹ". "בְּיָמֵינוּ" — זו תוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "מִיָּמֵינוּ אֵשׁ דָּת לָמוּ", וּבְזֵרוּעַ עֲזוֹ — אֵלּוּ תְּפִלִּין, שְׁנֵאמַר: "הִי עֹלָעֵמוֹ תִּתֵּן".

21 אית חסד — ומשה

ההערה מתעדת את נוסח כתב יד כרך 80 במקום הזה, מן "יש חסד" ועד "ומשה": "ומשה וכו'".

הערת קה"ת

בכרך 80 ומשה כו'.

22 כי מן המים

בת פרעה קראה לו משה, "כי מן המים משיתיהו". אדמו"ר הזקן מפרש את המים כרומזים ל"שמיטה הראשונה", השרש העליון של נשמת משה.

Exodus 2:10 שמות ב':י'

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מְשִׁיתֶהוּ:

And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name 'Moses, and said: 'Because I drew him out of the water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ב, י'.

23 שמיטה ראשונה

בשמות (51d) נאמר בתורה אור שהשמיטה הראשונה באה ממידת החסד, ואז העבודה והתורה היו בצורה אחרת והכול היה טוב וחסד, בניגוד לשמיטה הנוכחית, שמידתה יראה; מובאת שם דעת ספר התמונה על שבע שמיטות, ונאמר שהארז"ל חלק והסביר שהשמיטה הראשונה לא הייתה עולם גשמי כמו עולמנו. במשפטים (76b) נאמר שמיטה הראשונה היא מן השמיטה הראשונה, "כי מן המים משיתיהו", ושמיטה, שמקורה בדעת עליונה שמעל האצילות, יכול להמשיך דעת גם אל בריאה, יצירה ועשיה.

הערת קה"ת

ראה לעיל נא, ד. לקמן עו, ב בהערה שם.

24 ויקרא ה' ה'

כשעבר ה' לפני משה, "ויקרא: הוי' הוי' אל רחום וחנון" — פתיחת שלוש עשרה מידות הרחמים. אדמו"ר הזקן מפרש שהקורא הוא משה, הממשיך מן המולות.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פְּנֵי וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֵת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ו.

25 שאבא יונק ממזל החי

אדרא ווטא מכנה את זקנו של עתיק יומין "מזל הכול", שאליו מביטים כל המולות העליונים והתחתונים, ושחייהם ופרנסתם של הכול תלויים בו; והיא מכנה את הרצון העליון המתפשט בזקן "נוצר חסד". היא אינה עוסקת כאן באבא: העובדה שאבא נמשך מהמזל העליון השמיני הזה מפורשת בעץ חיים, שהערת קה"ת מצטטת לצדה.

Zohar III, 289b זח"ג רפט, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ג רפט, ב. ע"ח שער הכללים פ"ה. ובכ"מ.

26 שאבא יונק ממזל החי

עץ חיים מסביר שבזקן של אריך אנפין יש שני מזלות: העליון, "נוצר חסד" — התיקון השמיני — והתחתון, "יונק" — השלושה עשר; אבא נמשך מהמזל העליון, השמיני, ואמא מהמזל התחתון.

Sefer Etz Chaim, Shaar HaKlalim 5:2 עץ חיים, שער הכללים ה':ב'

... והעני הוא דע כי בדיקנא דא"א יש תרין מזלות מזל עליון נוצר חסד שהוא תיקון ח' ומזל תחתון ונקא שהוא תיקון ה"ג והנה אבא יונק ממזל ח' עליון ואמא ממזל תחתון והנה בטש מזל עליון במזל תחתון ומכח בטישה זו שאין אנו יכולים לפרש פ"י בטישה זו מה ענינה ואז יוצאין משם ה"ח ממזל עליון וה"ג ממזל תחתון ואז מזל עליון נותן אותן הה"ח דיליה לאבא ומזל התחתון נותן הה"ג דיליה לאמא ואחרי שקבלו אר"א חו"ג אלו מבי' מזלות אז מזדווגים אר"א ואז נותן אבא ה"ח לאמא ואז נכללין ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

27 והיינו מלמעלה מן ההשתלשלות

ההערה מתעדת שקטע בהמשך תורה אור, ב"111b, מפנה בחזרה להסבר הזה על מה שלמעלה מההשתלשלות.

הערת קה"ת

לקמן קיא, ב מציין לכאן.

פסקה 6

28 כי אל דעות ה'

בתפילתה של חנה: "כי אל דעות ה', ולו נתכנו עלילות". אדמו"ר הזקן מפרש את לשון הרבים "דעות" כשתי נקודות מבט — מלמטה ומלמעלה — שהן זהות בעיניו.

I Samuel 2:3 שמואל א ב':ג'

אֶל־תִּרְבּוּ תִדְבְּרוּ גְבֹהָהּ גְבֹהָהּ יֵצֵא עֲתָק מִפִּי־כֶם כִּי אֶל דְּעוֹת Havaayah וְלֹא תִתְכַּנְּנוּ עֲלֵלוֹת:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogance come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And by Him actions are weighed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-א ב, ג. ראה סידור מד, ב. ובהגהות לשם באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקעו. מצות זכירת עמלק פרק א (דרך מצותיך צד, ב). שרש מצות התפלה פרק כג (קכו, ב).

29 ולא תחללו

"ולא תחללו את שם קדשי, ונקדשתי בתוך בני ישראל". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהיעדר כל חלל ריק: העולם הזה אינו מהווה הפסק לפני ה'.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשָׁכֶם: And ye shall not profane My holy name; but I will be hal- lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal- low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 אימתא דמאריי עלי

הגמרא מסבירה את הנהגתו של רב יהודה ב"מורא רבך כמורא שמים", ומביאה את דברי שמואל עליו: "דין לא ילידתיה איתתא". אדמו"ר הזקן

Leviticus 6:2 ויקרא ויב:

זו את־אֶהֱרֵן וְאֶת־בְּנָיו לֵאמֹר זאת תֹּרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקֶדֶה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּוָּקֵד בּוֹ:

Command Aaron and his sons, saying: This is the law of the burnt-offering: it is that which goeth up on its firewood upon the altar all night unto the morning; and the fire of the altar shall be kept burning thereby

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נא, ו. ראה לקו"ת חוקת סה, א [ומקבילו באוה"ת פי חוקת ע' תתפז]. שם ויקרא ו, ב. שה"ש יז, א.

35 שמים חדשים וארץ חדשה

"כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה". אדמו"ר הזקן מסביר שהשמים החדשים הם סודות התורה, ושהחידוש הוא שאורות אצילות יבואו במקום אלה של העולמות התחתונים.

Isaiah 65:17 ישעיהו ס"ה:י"ז

כִּי־הֲנִי בּוֹרֵא שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וָאָרֶץ חֲדָשָׁה וְלֹא תִזְכְּרֶנָּה הָרָאשׁוֹנוֹת וְלֹא תִעֲלֶינָה עַל־לִבִּי:

For, behold, I create new heavens And a new earth; And the former things shall not be remembered, Nor come into .mind

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סה, יז. כמ"ש בתניא בחנוך קטן:

10 פסקה

36 והאלהים יעננו

"משה היה מדבר, וה' היה עונה לו בקול". אדמו"ר הזקן מפרש את "אלקים" כמלכות של העולמות התחתונים, העונה על מה שמשמע ממשיך לתוכה.

Exodus 19:17 שמות י"ט:י"ז

וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מִשָּׁה יִדְבָּר וְהָאֱלֹקִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:

And when the voice of the horn waxed louder and louder, .Moses spoke, and G-d answered him by a voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 עונה אחריהן מה שהן אומרים

המשנה פוסקת שמי שעבד, אישה או קטן מקריאים לו את ההלל, "עונה אחריהן מה שהן אומרים". אדמו"ר הזקן משתמש במילה "עונה" ביחס למלכות, שעונה על התורה שנמשכה לתוכה.

Sukkah 38a:8 סוכה ל"ח א:ח'

מִתְנַיִי מִי שֶׁהָיָה עֹבֵד או אִשָּׁה או קָטָן מְקַרֵּין אוֹתוֹ — עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן מֶה שֶׁהֵן אֹמְרִין, וְתָבֵא לוֹ מֵאִירָה. אִם הָיָה גָדוֹל מְקַרֵּא אוֹתוֹ, עוֹנֶה אַחֲרָיו "הַלְלוּיָהּ". מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְכַפּוֹל — יְכַפּוֹל, לְפָשׁוּט — יְפָשׁוּט, לְבָרֵךְ — יְבָרֵךְ, חֶפֶל כְּמִנְהַג הַמָּדִינָה.

One who has a slave, a woman, or a minor read [the Hallel] to him, he must repeat after them what they say, and a curse be upon him. If an adult recited to him, he repeats after him [only] Halleluyah. In a place where the custom is to repeat [verses], he should repeat; Where the custom is] to say them only once, he should say them once. [Where the custom is] to recite a blessing afterwards, he should recite the blessing .afterwards. Everything is dependent on local custom

מביא זאת כדי לתאר את הביטול שבו למד רב יהודה.

Niddah 13a:7-8 נדה י"ג א:ז-ח'

וְהִיכָא אֵיתָמַר דְּאַבְיִי? אָהָא דְתַנְנִי: הָיָה אוֹכֵל בְּתִרְוּמָה, וְהִרְגִישׁ שֶׁנִּזְדַּעַזַּעוּ אֵיבָרָיו — אוֹחֵז בְּאֶמְתּוֹ, וּבוֹלַע אֶת הַתִּרְוּמָה. אוֹחֵז? וְהִתְנַיֵּא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל הָאוֹחֵז בְּאֶמְתּוֹ וּמִשְׁתֵּין — כָּאִילוּ מְבִיא מְבוֹל לְעוֹלָם! אָמַר אַבְיִי: בְּמִטְלִית עָכָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה יג, א.

7 פסקה

31 כי הוי' אלקיך

"כי הוי' אלקיך אש אוכלת הוא, אל קנא". אדמו"ר הזקן מפרש את הוי' כמ"ה ואת "אלקיך" כב"ן — אור פנימי ואור מקיף, היוצרים יחד אש מכפנים ומסביב.

Deuteronomy 4:24 דברים ד:כ"ד

כִּי Havaayah אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכֵלָה הִוא אֵל קָנָא:

.For the L-RD thy G-d is a devouring fire, a jealous G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 פסקה

32 משה . ע"י בחי' מ"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לקמן פד, א מציין לכאן.

9 פסקה

33 עתידים צדיקים

רבי אלעזר אומר: "עתידים הצדיקים שיאמרו לפניו קדוש, כפי שנאמר לפני הקדוש ברוך הוא". אדמו"ר הזקן רואה בכך את תכלית ההמשכה: שהעולמות התחתונים יהפכו לאצילות.

Bava Batra 75b בבא בתרא ע"ה ב

הערת קה"ת

ב"ב עה, ב. נסמן לעיל יח, ד.

34 כי שמים כעשן נמלחו

"כי השמים כעשן נמלחו, והארץ כנגד תבלה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהסתלקות האורות של העולמות התחתונים.

Isaiah 51:6 ישעיהו נ"א:ו'

שְׂאוּ לְשָׁמַיִם עֵינֵיכֶם וְהִבִּיטוּ אֶל־הָאָרֶץ מִתַּחַת כִּי־שָׁמַיִם כְּעָשָׁן נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כְּכֶגֶד תִּבְלָה וְיִשְׁבִּיָּהָ כְּמוֹתֵינוּ וְיִשׁוּעָתִי לְעוֹלָם תִּהְיֶה וְצִדְקָתִי לֹא תִתָּחַ:

Lift up your eyes to the heavens, And look upon the earth beneath; For the heavens shall vanish away like smoke, And the earth shall wax old like a garment, And they that dwell therein shall die in like manner; But My salvation shall be .for ever, And My favour shall not be abolished

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)
הערת קה"ת
ראה סוכה לח, א.

פסוקה 12

38 תלמוד בבבא

מוקדם יותר בתורה אור (חיי שרה) מובאת אותה תורה בשם פרי עץ חיים, יחד עם אותה שאלה: כיצד ייתכן שהתורה שבכתב היא בעשיה, מתחת לתורה שבעל פה? התשובה שם היא שכולם באצילות, אלא שהמקרא יורד עד לעשיה ומתלבש שם, המשנה יורדת רק עד ליצירה, התלמוד רק עד לבריאה, והקבלה נשארת באצילות ואינה מתלבשת.

הערת קה"ת
נסמן לעיל יז, א.

פסוקה 13

39 הקב"ה שונה כנגדו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
תדב"א רבה ר"פ יח.

40 הקב"ה שונה כנגדו

תנא דבי אליהו מלמד שבכל פעם שתלמיד חכם יושב, קורא ולומד, "הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ולומד עמו". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על מלכות, שהתלמיד ממשיך אליה מחדש את התורה.

Tanna DeBei Eliyahu Rabbah 18:1 תנא דבי אליהו רבה י"ח:א'

... ברוך הוא שרחמיו הם מרובין על ישראל לעולם אע"פ שסרחו במעשיהם לפני הקב"ה והקב"ה כועס עליהן אעפ"כ רחמים שלו עליהם בכל יום תמיד שנאמר (תהלים פט) חסדי ה' עולם אשירה לדור ודור אודיע אמונתך בפי וכן הוא מפרש בקבלה ע"י ישעיהו הנביא (ישעיהו מ"ג:כ"א) עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו וגו'. ואומר (ישעיהו ס"ג:ז') חסדי ה' אזכיר תהלות ה' כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו וגו' בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו וגו'. אין לי אלא צרת ציבור צרת ...

OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain)

41 ואני הוי"ה לא שנית

"כי אני הוי"ה לא שנית, ואתם בני יעקב לא כליתם". אדמו"ר הזקן מצטט פסוק זה כדי להראות שלמעלה, במקום שהתורה כבר מצויה בו, לא מתחדש דבר.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו'

כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 בקולו של משה

רבי שמעון בן פזי לומד מן הפסוק "משה ידבר והאלקים יענו בקול" שהתורגמן אינו רשאי להגביה את קולו מעל קול הקורא: "בקול" פירושו

בקולו של משה. אדמו"ר הזקן מפרש את קולו של משה כהמשכה התלויה בביטולו.

Berakhot 45a:8 ברכות מ"ה א:ח'

אמר רבי שמעון בן פזי: מניין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, שנאמר: "משה ידבר והאלקים יענו בקול", שאין תלמוד לומר "בקול", ומה תלמוד לומר "בקול" — בקולו של משה.

R. Simeon b. Pazzi said : Whence is it that the translator is not permitted to raise his voice above that of the reader? As it is said, "Moses spoke, and G-d answered him by a voice" (Exod. xix. 19) — there was no need to say "by a voice" ; what, therefore, does the teaching "by a voice" tell us? By a voice [equal to that] of Moses.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

43 קול הוא המשכה

בוישב, תורה אור מכנה את התורה "קול הנשמע", המשכה בדומה לקול שמחבר את כוונת הלב הנסתרת לדיבור ונושא אותה אליו: חכמה עליונה הנמשכת אל דברים גשמיים, כגון סדרי זרעים ומועד. כדי להיות כלי שחכמה זו שורה בו ומתגלה, על האדם להיות תחילה בביטול — "קול שאינו נשמע".

הערת קה"ת
ראה גם לעיל כז, ב. ובכ"מ.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Daf Shevui (CC0); OYW (segmentation according to Warsaw 1880) (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/yisro/4/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק